

De Duitse Flamenpolitiek

Bruno Yammine. *Drang nach Westen. De fundamente van de Duitse Flamenpolitiek*. Leuven, 2011, 424 p.

Dit boek is de uitgegeven versie van het proefschrift waarmee Bruno Yammine in 2010 aan de KU Leuven promoveerde tot doctor in de geschiedenis. Het handelt over een onderwerp waarover door Leuvense historici al heel wat onderzoek is verricht en dat al veel stof heeft doen opwaaien: de tijdens de Eerste Wereldoorlog gevoerde 'Flamenpolitiek' of met andere woorden de door de Duitse bezetter gevoerde politiek tegenover het Nederlands sprekende bevolkingsdeel van België. Inzet van het debat was vooral de vraag of het activisme als anti-Belgische beweging al dan niet is ontstaan als gevolg van de Duitse *Flamenpolitiek*. Prof. Lode Wils veroorzaakte met zijn *Flamenpolitiek en Activisme* uit 1974 hierover de nodige ophef, wat een sterke stimulans voor het onderzoek is geweest.

Het is de auteur echter te doen om het ontstaan van de *Flamenpolitiek*, over de voorgeschiedenis dus: "Het doel van dit onderzoek is om uitsluitsel te geven over de genese van de *Flamenpolitiek*. Daarbij moet onderzocht worden of die een breuk of een continuïteit vormde in de Duitse (geo)politiek. Anders gezegd, is er sprake van een langetermijntrend in Duitsland waaraan de *Flamenpolitiek* beantwoordde? Zo ja, van wie ging die uit en hoe evolueerde ze in de door ons onderzochte periode? En waarom brak ze pas door in de herfst

van 1914? De tijdsperiode waarin we ons onderzoek uitvoeren, is de periode tussen 1870 en (eind) 1914. We wensen daarbij expliciet ons onderwerp los te koppelen van het verdere verloop van de Eerste Wereldoorlog, hoewel we aandacht zullen besteden aan de eerste oorlogsmaanden." (p. 32) Het is een interessante vraagstelling, zoveel is duidelijk.

Drang nach Westen is dan ook een degelijk een goed gedocumenteerd en goed gecomponeerd werk dat heel wat nieuwe gegevens en inzichten bevat. Het is zeker een belangrijke aanwinst voor het onderzoek. Het boek is in vijf hoofdstukken chronologisch opgebouwd. Het vangt aan in de achttiende eeuw, want de interesse vanuit Duitsland voor ons land is ouder dan België zelf. Maar de nadruk ligt toch op de periode na 1870 toen het Duitse keizerrijk werd gesticht. Er was van dan af sprake van radicalisering, met de oprichting van het *Alldeutscher Verband* en de steeds duidelijkere imperialistische politiek van de Duitse regering. In deze periode ontstonden ook banden met Vlaamsgezinden, die onder andere waren gegroepeerd in kunstkring De Distel. Deze verhoogde werking culmineerde in de uitgave van 1898 tot 1905 van het tijdschrift *Germania*, waaraan een heel hoofdstuk is gewijd. Het blad had maar weinig lezers, maar het verstevigde wel de banden van Duitsland met Vlaanderen en Nederland en droeg een Groot-Duits en rassenkundig ideeëngoed uit. 'Met *Germania* was een basis voor een latere *Flamenpolitiek* gelegd', besluit de auteur. (p. 204) Na het verdwijnen van het tijdschrift bleef er Duitse interesse bestaan voor de Nederlanden, een interesse die wellicht niet toevallig groter werd naarmate het uitbreken van de al lang verwachte oorlog naderde. Na het begin van die oorlog begon de Duitse bezetter vrij snel met haar *Flamenpolitiek*. Yammine toont aan dat er voor 1914 binnen de Vlaamse Beweging geen anti-Belgische stroming bestond. Dat blijkt ook niet het geval te zijn geweest bij de Gentse groep rond het tijdschrift *De Bestuurlijke Scheiding*, die na de bezetting van de Arteveldestad wel snel in die richting evolueerde.

De auteur is heel radicaal in zijn besluiten. Zo schrijft hij bijvoorbeeld: 'Het hele verhaal van het autonome activisme dat voor de *Flamenpolitiek* begon, is een mythe' (p. 323). Ook noemt hij de activisten marionetten van de Duitse (geo)politiek, hoewel Yammine wel erkent dat ze een eigen mening hadden (p. 350). Waren ze dan toch meer dan marionetten? Naast het activisme was er trouwens ook de Frontbeweging⁽²⁶⁾ achter de IJzer, die in anti-Belgische zin

(26) Zie: Daniël Vanacker. *De Frontbeweging: de Vlaamse strijd aan de IJzer*. Koksijde, 2000.

evolueerde en later via de Frontpartij een grote betekenis heeft gekregen voor het Vlaams-nationalisme. We merken verder op dat na 1920 in Duitsland een grote belangstelling bleef bestaan voor de burens aan de westelijke grens, wat in de geschiedschrijving resulteerde in de zogenaamde *Westforschung*. Bestonden hiervoor al voor 1914 aanzetten? Yasmine zegt er niets over.

We hebben een aantal kritische bemerkingen bij dit boek. Door van de Eerste Wereldoorlog alleen de eerste maanden tot einde 1914 te behandelen, verneemt de lezer immers niets over de *Flamenpolitik* daarna. Minstens een inleiding daarover ware toch wenselijk geweest, want niet iedereen is hiermee vertrouwd. De auteur had bijvoorbeeld zeker kunnen verwijzen naar de vernederlandsing van de Gentse universiteit in 1916-1917 en de bestuurlijke scheiding van 1917. Dit waren twee van de belangrijkste concrete resultaten van de *Flamenpolitik*. Zo verneemt de lezer ook niet of de tenoren van het verhaal van voor 1914 ook effectief en in welke mate betrokken zijn geweest bij het Duitse bezettingsbestuur of bij de politieke beslissingen ervan. Bovendien ontbreekt een personenregister, in deze studie een belangrijk mankement. Ging het om dezelfde of hebben anderen uiteindelijk het Groot-Duitse ideeën-goed na 1914 vanuit Brussel of Berlijn proberen uit te voeren? Of met andere woorden: of er al dan niet sprake was van continuïteit na 1914 wordt niet echt duidelijk en net dat wilde de auteur onderzoeken. Ook was een korte schets van het activisme zeker op zijn plaats geweest.

Uit de bibliografie en de voetnoten in het boek blijkt dat de auteur een hele reeks periodieken en uitgegeven bronnen heeft bestudeerd, maar geen onuitgegeven archiefmateriaal. Op de website van het Davidsfonds staat een veel uitgebreidere versie van de eindnoten, maar ook hieruit blijkt niet echt eigen archiefonderzoek.⁽²⁷⁾ Maar het kan toch bijna niet anders dan dat de hoofdrolspelers onderlinge correspondentie en andere documenten hebben nagelaten, net zoals van al die tijdschriften toch wel redactiearchieven moeten bestaan. En zoals al lang bekend is, zijn de archieven van de Duitse overheid, bijvoorbeeld van het *Auswärtiges Amt* (het ministerie van Buitenlandse Zaken), cruciaal om de ontwikkeling en het verloop van de *Flamenpolitik* te begrijpen. Wel heeft de auteur uitgaven van stukken in verband hiermee gebruikt en hebben anderen dit bronnenmateriaal eerder al onderzocht.⁽²⁸⁾ Het mag in ieder geval duidelijk zijn dat de debatten en het onderzoek allesbehalve zijn afgerond.

Yasmine geeft geregeld zware kritiek op andere historici. Kop van jut is vooral Gentenaar Daniël Vanacker die in zijn monumentaal standaardwerk over het activisme in Gent stelde dat de groep rond *De Bestuurlijke Scheiding* zich al anti-Belgisch opstelde vooraleer ze na de bezetting met de Duitsers in contact kwam.⁽²⁹⁾ De auteur bespreekt zelf uitvoerig dit tijd-

schrift (o.a. p. 239-247) en geeft Vanacker er daarbij flink van langs. Yasmine vindt dat Vanacker 'tekort schoot' en hij beschuldigt hem zelfs onverbloemd van 'rehabilitatie van Duitse propaganda'. (p. 323) Maar Vanackers studie is op een veel ruimer onderzoek gebaseerd dan *Drang nach Westen*: hij onderzocht onder andere de Duitse bronnen veel grondiger dan tot dan toe was gebeurd. Erg overtuigend is de kritiek dan ook niet.

Sam Van Clemen

(27) <http://www.davidsfonds.be/edition/files/Eindnoten-CopyVERB.pdf>

(28) Bijvoorbeeld: M. Amara en H. Roland. *Gouverner en Belgique occupée, Oscar van der Lancken-Wakenitz, rapports d'activité (1915-1918)*. Brussel, 2004. Von der Lancken was tijdens de bezetting in Brussel hoofd van de *Politische Abteilung* en één van de drijvende krachten achter de *Flamenpolitik*.

(29) Daniël Vanacker. *Het activistisch avontuur*. Gent, 2006.